
İNSANLAR NEDEN TERÖRİST OLMAZ? DAĞA ÇIKMANIN ÖNÜNDEKİ EN BÜYÜK ENGEL: BİREYİN TOPLUMSALLAŞABİLMESİ

Why People don't Became a Terrorist? Socialization of the Individual: The Greatest Curb to be a Terrorist

Fatih Beren*

Özet

Bu çalışma, "insanların neden terörist olmadığı" sorusu üzerine odaklanmaktadır ve temel araştırma sorusu "bireyin toplumla ve devletle kurduğu ilişki yoğunluğunun, dağa çıkmanın (bireyin terörize edilmesinin) önünde bir engel olup olmadığı" üzerine kurgulanmıştır. Bu soru üzerinden, aynı etnik kimliğe sahip, aynı coğrafyada yaşayan ve benzer dünya görüşüne sahip insanların neden diğerleri gibi terörist olmadığına ilişkin temel parametreler belirlenerek, bu bulguların terörü önleme stratejilerine katkı sağlaması amaçlanmıştır. Çalışmada, PKK terör örgütünün kırsal alanda bulunan kamplarına (dağ kadrosuna) katılma sayıları ile bu rakamın il, ilçe ve köylerdeki nüfus yoğunluğuna oranlanması temel alınmıştır. Bu doğrultuda terör örgütünün dağ kadrosuna en çok katılım sağlayan 14 il ile Şanlıurfa ilinden terör örgütünün dağ kadrosuna katılan kişilerin yoğunluklu olarak köyde mi, ilçe merkezinde mi, yoksa il merkezinde mi yaşadıkları sorgulanarak, bireylerin yaşam standartlarının, terör örgütünün dağ kadrosuna katılmaları noktasında etkili olup olmadığı araştırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Terörü önleme, terörle mücadele, devlet - toplum ilişkisi, toplumsallaşma.

Abstract

This study focuses on the following question: 'Why do people not become terrorists?' The study explores whether the relationships or ties between individuals and society as well as between individuals

* Dr., Şanlıurfa Emniyet Müdürlüğü, fatihberen@gmail.com

and the state keeps people away from becoming a member of a terrorist organization. This study aims at identifying major variables and make a contribution to the terrorism prevention strategies by exploring why all people with same ethnic background and world view do not join terrorist organizations.

The major source of data for this study comes from population adjusted numbers of people joined the PKK mountain teams from 14 Turkish cities and the City of Sanliurfa. This study explores whether there is a relationship between individuals' living standards and joining terrorist organization by considering where terrorists used to live (i.e., village, town, cities) before joining the terrorist organization.

Key Words: Prevention of terrorism, combatting terrorism, public-state relations, socialization

Giriş

Terörün silahlı eylemleri ve yapılanmalarına karşın nasıl etkin mücadele edilmeliyse, terörün beslendiği sosyo-kültürel zemin ile de bir o kadar etkili mücadele edilmelidir. Bu anlamda suç önleme stratejileri ve terörü önleme çalışmaları her geçen gün önemini arttırmaktadır. Güvenlik ve güvenlik stratejilerinin nasıl bir dönüşüm yaşadığı ve bu dönüşüm neticesinde günümüzde güvenlik, suçla mücadele ve suç önleme algısının nasıl oluştuğu ve bunun terörle mücadeleye / terörü önlemeye nasıl yansiyabildiği bu yazı içerisinde tartışılmıştır.

Güvenlik kavramı, insanlık tarihi ile eşdeğer bir tarihsel arka plana sahip olmasına rağmen dinamik bir kavram olması nedeniyle, toplumsal dönüşümlere paralel olarak bir dizi değişime de maruz kalmıştır. Siyasal, sosyal ve ekonomik alanlardaki toplumsal dönüşümler paralelinde güvenlik kavramında yaşanan konsept değişikliğinin bir benzerini güvenlik stratejileri de (hem zihinsel hem taktiksel açıdan) yaşamıştır. Bireysel güvenlikten toplumsal güvenliğe, ulusal güvenlikten küresel güvenliğe kadar farklı güvenlik seviyeleri ve türleri de güvenlik kavramındaki bu değişimi göstermektedir.

Güvenlik stratejilerinin de benzer şekilde, dar perspektifli yaklaşımdan geniş perspektifli yaklaşıma geçiş sergilediği ifade edilebilir. Cerrah, postmodern toplumdaki polisliğin, suçla mücadeleyi sadece polise önlemlere indirgemeden multidisipliner olarak bilimsel yöntemlerle ele aldığı, suçun farklı sosyal nedenlerden kaynaklandığını, suçla mücadelede adli bilimlerden (forensic sciences) yararlandığı gibi suç olgusunu anlama ve önlemede sosyal bilimlerin yöntemlerinden de yararlanması gerektiğini ifade etmektedir (Cerrah, 2010: 15). Suç olgusunu anlama ve önleme yaklaşımı olarak da, suç istatistiklerinin düzenli olarak tutulması, suç haritalarının (crime mapping) oluşturulması, suç analizlerinin yapılması ve güvenlik politikalarının bu verilere göre hazırlanması gerekmektedir (Polat ve Gül, 2010).

Terörle mücadele de güvenlik stratejilerine benzer şekilde, bütünüyle güvenlik merkezli ve militarist stratejilerden, halk desteğinin ve diğer kamu kurumlarının da sürece dahil edildiği, rasyonel ve bilimsel politikaları öngören sivil stratejilere doğru bir geçiş yaşanmaktadır (Bal,

2006; Alkan, 2009: 131-149). Çünkü terörle mücadele stratejilerinde militarist yaklaşımların, her ne kadar teröristle mücadele açısından etkili olduğu ifade edilse bile terörizmle (terörün sosyal ve siyasal söylem alanlarıyla) mücadelede bir takım önemli eleştirileri de beraberinde getirebilmektedir. Dolayısı ile terörün silahlı eylemlerine ve yapılanmalarına karşın nasıl etkin mücadele edilmeli ise terörün kullandığı sosyo-kültürel zemin ve siyasal söylemleri ile de bir o kadar etkili ve dikkatli mücadele edilmelidir. Bu da sorunun öncelikle sosyal bir olgu olarak anlaşılabilmesini ve ona göre çözüm önerileri üretilebilmesini gerekli kılmaktadır. Bunun için de sadece güvenlik birimlerinin yeterli olamayacağı, üniversiteler, araştırma merkezleri, sivil toplum örgütleri ve diğer kamu bürokrasisi gibi toplumun diğer aktörlerinin de terörle mücadele sürecine dahil edilmesi gerektiği görülmektedir. Ancak bu şekilde geniş kapsamlı terörle mücadele stratejileri oluşturulabilir ve etkin sonuç alınabilir.

Terör literatürü incelendiğinde, daha ziyade terörist profilini anlamaya dönük olarak, “neden terörist olunur” gibi sorulara cevap arandığı görülmektedir. Bu çalışmada ise insanların neden terörist olmadığı sorusu üzerine odaklanılmaktadır. Bu soru üzerinden, aynı etnik kimliğe sahip, aynı coğrafyada yaşayan ve benzer dünya görüşüne sahip insanların neden diğerleri gibi terörist olmadığına ilişkin temel parametreler belirlenerek, bu bulguların terörü önleme stratejilerine katkı sağlaması amaçlanmıştır. Çalışmada temel alınan veriler, PKK terör örgütünün kırsal alanda bulunan kamplarına (dağ kadrosuna) katılma sayılarının il, ilçe ve köylerdeki nüfus yoğunluğuna oranlanması üzerinden belirlenmiştir. Bu doğrultuda terör örgütünün dağ kadrosuna en çok katılım sağlayan 14 il ile Şanlıurfa ilinden terör örgütünün dağ kadrosuna katılan kişilerin yoğunluklu olarak köyde mi, ilçe merkezinde mi, yoksa il merkezinde mi yaşadıkları sorgulanarak, bireylerin yaşam standartlarının, terör örgütünün dağ kadrosuna katılmaları noktasında etkili olup olmadığı araştırılmıştır.

Araştırmanın bulguları, Joseph S. Nye ve Robert Keohane tarafından oluşturulan ve neo-liberal çizgide bir uluslararası ilişkiler teorisi olan “karşılıklı bağımlılık” teorisi çerçevesinde incelenerek, bireyin toplumla ve devletle ilişkilerinin geliştirilmesi ile terörün nasıl önlenilebileceği, yaşama ve yaşatma odaklı terörle mücadele stratejilerinin nasıl şekillendirilebileceği bu çalışma çerçevesinde tartışılmıştır.

1. Değişen Yüzü ile Güvenlik ve Terör

Farklı zaman ve toplumlarda farklı olarak algılanabildiğinden dolayı dinamik bir kavram olarak tanımlanabilen güvenlik, çoğunlukla ya tehdit odaklı ya da risk odaklı olarak tanımlanmaktadır (Beren, 2011: 1). Güvenlik kavramı, tehdit odaklı olarak tanımlandığında mevcut veya muhtemel tehlikeler üzerine yoğunlaşmakta, risk odaklı olarak tanımlandığında ise sahip olunan mevcut değerlerin tespiti ve korunması üzerine yoğunlaşmaktadır (Brauch, 2008: 78; Wolfers, 1952: 485; Baldwin, 1997: 11). Dolayısı ile toplumsal değişim ve dönüşümlere paralel olarak, değerlerin, tehditlerin ve tehlikelerin her geçen gün değişmesi ile beraber güvenlik kavramı da bir dizi değişime tabii olmaktadır.

Değerlerin değişmesi ile birlikte, güvenlik kavramının değişmesi mümkün olduğu gibi, toplum içerisinde yeni değerlerin ortaya çıkmasıyla da yeni güvenlik türlerinin doğması mümkün olabilmektedir. Örneğin ilk insan topluluklarında, sahip olunan bireysel değerler hayatta

kalma, aç kalmama ve barınma ihtiyaçları idi ve buna yönelik olarak dar bir bireysel güvenlik tanımı yeterli iken, günümüz insanların özgürlük, zenginleşme, adalet ve onur gibi birçok değere daha kavuşması ile birlikte bireysel güvenlik tanımının konsepti de daha da genişlemek durumunda kalmıştır.³⁹ Sanayi Devriminden sonra, milliyetçilik akımları ile beraber ulus-devlet anlayışının egemen olduğu bir zaman diliminde 'ulusal güvenlik' nasıl ki dünyanın yeni tanıştığı bir kavram oldu ise, günümüzde de küreselleşmenin etkisi ve yeni küresel değerlerin oluşması ile birlikte, 'küresel güvenlik' kavramı yeni bir güvenlik türü olarak ortaya çıkmıştır (Çitlioğlu, 2010). Dolayısı ile toplumların karşı karşıya kaldıkları güvenlik sorunlarına yönelik çözümlerin, geçmiş dönemlere ait güvenlik konseptleri ve güvenlik politikaları ile gerçekleştirilemeyeceği, ancak yaşanan zaman dilimine özgü kavramlarla çözüm bulunabileceği ifade edilebilir.

Peki değişen zamana, topluma ve insanların farklılaşan algılarına rağmen ortak bir güvenlik tanımı yapmak nasıl mümkün olabilmektedir? Zengin bir insanın için yapılan güvenlik tanımı ile fakir bir insan için yapılan güvenlik tanımı aynı olabilir mi? Wolfers ve Baldwin, güvenliği en yalın ifade ile "sahip olunan değerlerin korunması" olarak tanımlamışlardır (Wolfers, 1952: 485; Baldwin, 1997: 7).

"Güvenliğin farklı tür ve çeşitleri vardır" düşüncesi aslında çok da yeni bir kavram olarak görülmemektedir. Wolfers, "hangi değerlerin, hangi tehditlerden, hangi araçlarla ve hangi maliyette korunmasına ilişkin ayrıntıların tespit edilmesi gerekliliğini" vurgularken aslında farklı güvenlik tür veya seviyelerinin varlığını da göstermektedir (1952). Baldwin ise Wolfers'in bu dörtlü formülizasyonunu, farklı yazarların yakalamış oldukları farklı hususlarla da zenginleştirerek yedi aşamaya çıkarmış ve güvenlik kavramı formülizasyonuna son şeklini şu şekilde vermiştir: "Kimin için, hangi tehditlere karşı, hangi değerlerin korunmasına yönelik, ne kadar, hangi araçlar yoluyla, hangi maliyette ve hangi zaman periyodunda güvenlik?" (1997). Güvenlik kavramı formülizasyonunda yer alan temel unsurların, zaman içerisinde değişmesi veya toplumdan topluma göre farklılık göstermesi güvenliği de kavramsal olarak değiştirmekte ve farklılaştırmaktadır. Aynı perspektiften incelendiğinde, bir tür güvenlik sorunu olan terör de, kullanılan yöntemlerin ve tehdit ettiği değerlerin değişmesi ile birlikte zamandan zamana göre değişebilmektedir.

Kelime anlamı «korkudan sarsıntı geçirme» ya da «korkudan dehşete düşmeye sebep olma» olan terör kelimesi, "büyük korku, dehşet, dehşet uyandıran, korkutan şey ya da kişi" olarak da tanımlanmaktadır (Oxford Ansiklopedik Sözlük, 1990). Bu tanımından yola çıkıldığında terörün, insanlığın var olması ile başlayan bir tarihsel arka plana sahip olduğu iddia edilse de, yaygın kanaat terörün, modern çağa ait bir mücadele aracı olduğu yönündedir (Başeren, 2006: 7; Bal, 2004). Bu yaklaşım terörü üç ana evrede ele almaktadır:

- 19.yy. Sanayileşme Dönemi,
- 20.yy Bağımsızlık Mücadeleleri ve Soğuk Savaş Dönemi
- Soğuk Savaş Dönemi Sonrası (Küresel Terörizm)

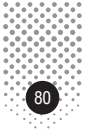
39 Detaylı bilgi için bakınız insan güvenliği, UNDP, (1994), Human Development Report, <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1994/chapters/>, (Erişim Tarihi: 07.01.2010).

Terörün ilk evresi, 1789 Fransız devrimi sonrası yerel grupların merkezi otoritelere karşı sürdürmüş oldukları silahlı propaganda mücadeleleridir ki bu sınıflamada 19'uncu yüzyılda Rusya'daki Çarlık karşıtı gruplar ile Kıta Avrupa'sındaki Anarşist veya Marksist gruplar sayılabilir. Bu evre terör hareketleri göreceli olarak daha az etkili, sınırlı ölçüde zarar verebilen basit düzenekli bombalar ile patlayıcıları kullanmaktadır. Bu evre terör örgütlerinin kendilerini meşrulaştırma argümanlarına bakıldığında, "güçsüzün güçlüye karşı, ezilenlerin despot yönetimlere karşı ve az bir güçle büyük politik hedeflerin gerçekleştirilmesi aracı olarak" terörizmi kullandıkları görülmektedir (Laqueur, 1999: 3-7 aktaran Bal, 2004).

20'inci yüzyıl terör hareketleri incelendiğinde ise, terör örgütlerinin bu "masum" argümandan gün geçtikçe uzaklaştıkları ifade edilebilir. Yirminci yüzyılın teröristler tarafından en kayda değer olayı soğuk savaşın başlaması ve bu savaş döneminde bazı devletlerin terör örgütlerine ihtiyaç hissetmeleri ve terörü uluslararası ilişkilerin bir pazarlık unsuru olarak kullanmaları olmuştur. Dolayısıyla terörün ikinci evresi Soğuk Savaş dönemiyle ortaya çıkmaktadır. Dünyanın kapitalist ve demokratik Batı Blok'u ile komünist ve Marksist-Leninist (kimilerine göre ise Stalinist) Doğu Blok'u arasında bir mücadele dengesine oturduğu 20'inci yüzyılın ikinci yarısında terör örgütleri hızlı bir gelişim göstermişlerdir. Bu evrede, ellerindeki nükleer silahların caydırıcı etkisiyle karşılıklı savaşa giremeyen iki Blok sıcak savaşı farklı platformlara taşımışlardır. Soğuk savaşın sığağa dönüştüğü en etkin ve belki de tek alan terör örgütlerinin kullanılması veya ara tampon devletlerde (Vietnam, Afganistan gibi) verilen mücadeleler olmuştur. SSCB'nin özellikle aşırı sol terör örgütlerine sağladığı lojistik, silah, mühimmat, eğitim ve propaganda desteği terör örgütlerini saldırılarında daha etkin ve uluslararası hale getirmiştir (Wilkinson, 1986). Artık terör örgütleri ülkeler arasında hareket kabiliyetine kavuşmuş, bir kısım konvansiyonel silahlara dahi ulaşabilmiştir. Bunun sonucunda gerçekleştirdikleri eylemlerde özellikle uçak düşürme veya tahrip gücü yüksek bombalama eylemlerinde can kaybı yüzlerce kişiye ulaşmıştır (Bal, 2004).

Dünyadaki terör hareketlerinin üçüncü evresi ise küreselleşme dönemi terör hareketleri olarak ifade edilebilmekte ve bu dönemin, 11 Eylül 2001'de ABD'de Dünya Ticaret Merkezine gerçekleştirilen terörist saldırı ile başladığı kabul edilmektedir. Artık terörizm uluslararası bir savaş stratejisi, uluslararası bir sivil inisiyatif dayanışması ve zarar verebilme gücü hayallerin de ötesine geçmiş, militanların özgüvenle savunduğu bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu, yenedünya düzenine ve bu düzenin liderlerine karşı bir meydan okuma olarak görülebilmektedir.

Küresel terörün tehdit kapasitesi incelendiğinde, El-Kaide manifestosunu benimseyen ve aktif militan/semptizan olarak 55 farklı ülkeden çok sayıda örgüt üyesine sahip olduğu, bu militanların küreselleşme ve bilişim çağının tüm zenginliklerinden ve gelişmelerinden yararlanarak kendi aralarında iletişim kurdukları, eğitim aldıkları, eylem talimatı verdikleri ve bu talimatı uyguladıkları ifade edilebilir. Bu çerçeveden bakıldığında, mücadele edilen yapının/örgütün terörün ilk evrelerindeki oluşumlara benzemeyen, aynı mücadele stratejilerine karşı aynı tepkileri vermeyen yeni bir yapı ile karşı karşıya kalındığı söylenebilir.



2. Terörle Mücadelede Değişen Politika ve Stratejiler

Güvenlik kavramının değişmesi ile birlikte güvenlik politika ve stratejilerinin değiştiği gibi terör olgusunun değişmesi ile de terörle mücadele strateji ve politikaları da değişmektedir. Ülkelerin / toplumların tarihsel geçmişleri, politik değeri ve coğrafi konumları nedeniyle farklı ülkelerin terörle mücadele stratejileri arasındaki önemli farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin 9/11 terörist saldırılarına karşı ortaya konulan terörle mücadele politikasında ABD ile Avrupa ülkeleri arasında önemli görüş ayrılıkları bulunduğu görülmektedir (Bal ve Laçiner, 2004). Ayrıca, güvenliğin, sahip olunan değerlerin korunması olarak tanımlandığı hatırlandığında ve terörün de bir tür güvenlik sorunu olduğu göz önüne alındığında, toplumların / ülkelerin de zamanın değişmesi ile birlikte terörle mücadele politikalarını revize ettikleri ve değiştirdikleri bilinmektedir.

Türkiye sistematik anlamdaki terör hareketleri (aşırı sol terör hareketleri) ile ilk olarak, dünya politikasında soğuk savaşın egemen olduğu 1960'lı yıllarda tanışmıştır. Bal ve Laçiner'e göre Türkiye'nin terörle tanıştığı bu ilk evredeki güvenlik politikaları güvenlik ağırlıklı olarak yapılandırılmış ve bu politikalar çoğu zaman tepkisel olarak uygulanmış ve terörün nedenselliği üzerinde yeteri kadar durulmamıştır (2004). Türkiye o dönem, güvenlik endeksli terörle mücadelede politikaları ile sivil inisiyative ve dolayısıyla ekonomik, kültürel, sosyal ve politik projelere gereği kadar ağırlık vermemiş ve sadece güvenlik güçleri endeksli terörle mücadele taktik ve stratejileri geliştirmiştir (Bal ve Laçiner, 2004).

Türkiye'nin etnik terörle tanıştığı 1980'li yıllara gelindiğinde ise terörle mücadele politikalarının sadece güvenlik (güçleri) endeksli politikalarından ibaret olmaması gerektiği gibi farklı fikirlerin de çıktığı görülmektedir. Türkiye'nin terörle mücadele deneyiminin üçüncü evresi ise dini istismar eden terör örgütleri ile tanıştığı 1990'lı yıllardır ve özellikle Hizbullah terör örgütü ile mücadele için geliştirilen güvenlik politikaları, Türkiye'nin terör alanındaki tecrübe ve birikimlerinin sahaya (uygulamalara) yansıtıldığı dönemdir (Bal ve Laçiner, 2004). 2000'li yıllarda Hizbullah terör örgütüne karşı birçok ilde eş zamanlı gerçekleştirilen operasyonlarda güvenlik güçlerinin koordinasyonu, bilgi paylaşımı, teknik donanımı, doğru istihbaratı ve teröristlerin profilini tam olarak çıkarabilmesi sonucu terör örgütünün hem çekirdeğine (merkez kadrosuna) hem de illerdeki yapılanmalarına operasyon yapılarak başarılı bir adli çalışma ile terör örgütüne önemli ölçüde zarar verilebilmiştir (Bal, 2000).

Bal ve Laçiner yazısında, Türkiye'nin terörle mücadele alanındaki kazanımlarını, güvenlik güçlerinin kazanımları ve sosyal, ekonomik, yasal ve politik alandaki kazanımlar olmak üzere iki ana grupta toplamaktadır (2004). Bu iki ana gruptan ilki teröristle mücadele alanındaki profesyonelliğe işaret etmekte iken ikinci grup ise terörün söylem alanını inşa eden terörizm ile mücadeleye işaret etmekte ve zihinsel çabanın ürünü olan terörü anlama ve buna dönük projeler üretebilmeyi ifade etmektedir. Bu ikinci alan, üniversitelerin, araştırma merkezlerinin, düşünce kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin ve diğer kamu bürokrasisinin de terörle mücadele alanına girmesine sebep olmuş ve terörle mücadele zeminine farklı anlayış ve yaklaşımları, çeşitli çözüm önerilerini ve bölgeye özgü üretilen uygulamaları taşımıştır.

Ortaya çıkan bu yeni yaklaşımla beraber; "terör nedir, neyi amaçlamaktadır? İnsanlar neden terörist olur? Terörün alan kazanma stratejisi nedir? Terör örgütleri nasıl eleman temin

eder? Terörist eylemler ile verilmek istenen temel mesaj nedir? Terör medyayı nasıl kullanır?” gibi bir dizi sorulara yanıt aranmış ve terörü anlayarak ona karşı çözüm yolu üretmeyi amaçlayan (eğitim, çalıştay, konferans vb.) bir dizi etkinlikler düzenlenerek rapor ve yayınlar hazırlanmıştır. Bu çalışmalara örnek olarak Polis Akademisi Uluslararası Sınırşan Suçlar ve Terör Araştırma Merkezi (UTSAM) tarafından hazırlanan Din İstismar Çalıştay Değerlendirme Raporu, Terörist Kimlik İnşası Raporu, ABD'nin Afganistan ve Irak'ta Terörle Mücadele Politikası raporları ile Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) tarafından hazırlanan “PKK Terör Örgütü ile Etkin Mücadelede Analiz, Risk, Fırsat ve Öneriler” raporu örnek olarak gösterilebilir.

Bu çalışmaların merkezinde, terörü ve teröristi anlamaya dönük olarak sorgulamalar ve analizler bulunmaktadır. Özellikle 2000'li yıllar ile birlikte, şüpheliden yola çıkarak değil delilden yola çıkarak sonuca gitme anlayışının yerleştiği polislik felsefesine paralel olarak, terörle mücadele süreci de revize edilmiş ve teröristle mücadele ile terörizmle mücadele alanlarının birbirinden ayrıştırılması, reaktif (tepkisel) ve anlık (duygusal) politika ve stratejiler yerine proaktif (önleyici) ve rasyonel politika ve stratejilerin benimsenmesi tavsiye edilmiştir (USAK, 2007). Bu çalışmalar bir yönü ile terörist eylemlerin daha kısa sürede ve daha net olarak nasıl aydınlatılabileceği sorusuna yanıt ararken bir taraftan da proaktif bir çalışma olan terörü önleme stratejilerine odaklanmaktadır. Diğer bir ifade ile terörü önleme projeleri olarak görülebilen bu çalışmalar, bir taraftan dağdaki teröristlerin indirilmesi ve topluma / sisteme entegre edilmesi ile birlikte diğer taraftan da dağa çıkması (terör örgütüne katılımı) muhtemel gençler üzerinde çalışma yapılarak suça / terör bulaşmalarının engellenmesi ya da en azından minimize edilmesine yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada da, terör örgütünün nasıl eleman kazandığından ziyade nasıl kazanamadığı sorusu karşılıklı bağımlılık teorisi ışığında yanıtlanmaya çalışılacaktır.

3. Karşılıklı Bağımlılık Teorisinin Terörü Önleme Stratejileri Perspektifinde Yeniden Değerlendirilmesi

Terör sorununun ne olduğu ve nasıl önlenebileceğine ilişkin siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, sosyoloji ve psikoloji gibi farklı disiplinler altında çeşitli çalışmaların yapıldığı bilinmektedir (Kopel, David B. ve Olson, 1996; Jose, 2004). Bu çalışmaların ise ekserisinin, teröristi anlama ve örgütü profili çıkarma odaklı olduğu yani terör örgütü merkezli çalışmalar olduğu anlaşılmaktadır (Hudson, 1999; Yılmaz, 2009). Bu çalışmada ise terör örgütü ya da terör örgütüne katılmış şahıslardan ziyade aynı koşullara sahip (aynı etnik kimliğe sahip, aynı coğrafyada yaşayan ve benzer dünya görüşüne sahip) insanların neden diğerleri gibi terörist olmadığına ilişkin temel parametrelerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada neo-liberal çizgide bir uluslararası ilişkiler teorisi olan karşılıklı bağımlılık teorisi yeniden gözden geçirilerek, güvenlik ve terörle mücadele çalışmaları çerçevesinde yeniden yorumlanmıştır.

Joseph S. Nye ve Robert Keohane tarafından ortaya atılan karşılıklı bağımlılık teorisi (complex interdependence theory), Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası ve toplumlararası ilişkilerin daha kompleks ve girift bir hale gelmesiyle birlikte siyasal gerçeklik (political realism) teorilerine cevap olarak üretilmiş bir teoridir (Keohane ve Nye, 1977: 23-37). Siyasi

gerçekçiler teorileri, uluslararası politikanın, örgütlü şiddetin egemen olduğu bir güç mücadelesinden ibaret olduğunu, bu nedenle de uluslararası ilişkilerde tek aktör olarak devletlerin, güç kullanımının en etkin yolu olarak kuvvet kullanımı veya tehdidini tercih ettiklerini ifade etmektedir. Aynı zamanda siyasal gerçekçiler, dünya politikasında sorunlar hiyerarşisinin varlığını kabul ederler ve askeri güvenliğin 'önemli' politikalarının, ekonomik ve sosyal sorunlara ait 'önemsiz' politikalarından daha üstün olduğunu varsayarlar. Öte yandan 'karşılıklı bağımlılık' teorisinin özünde ise, toplumların ve devletlerin artık tek bir kanalın aksine birbirinden farklı ve çok sayıda kanal (resmi aktörler, ticari aktörler, STÖ ve uluslararası örgütler) ile birbirlerine bağlı oldukları düşüncesi ile birlikte uluslararası politikada kuvvet kullanımının her zaman kullanılabilir bir yöntem olmadığı da yatmaktadır (Keohane ve Nye, 1977).

Devletlerarası ilişkilerin gündemi, net bir hiyerarşi içinde düzenlenemeyecek kadar çok sayıdaki konudan oluşmaktadır. Konu hiyerarşisinin olmadığı bir düzlemde, askeri güvenliğin her zaman aynı derecede gündemde ve etkide olması da beklenememektedir. Yani uluslararası politikada konuların etkisi ve önemi zamana veya konseptte göre değişebilmektedir.

Karmaşık karşılıklı bağımlılık teorisi ile ilgili özetlenen bu özellikler güç kaynaklarını, sonuçları kontrol eden bir güce dönüştürebilen, özgün siyasi süreçleri doğurmaktadır. Dolayısıyla, karşılıklı bağımlılık teorisine göre devletler, güvenliklerini sadece askeri kuvvetlerin kullanılmasıyla değil uluslararası politikada önem kazanan diğer konu ve aktörlerin de etkin kullanılmasıyla sağlamaktadır. Bu yaklaşıma göre, iki devlet arasında ne kadar fazla bağımlılık (kanal) varsa aradaki güven de o kadar daha sağlam olarak tesis edilmiş olur.

Bu teorinin iç güvenliğe yansımaları da aynı paralelde değerlendirilebilir. Günümüzde devlet-toplum arasındaki ilişkinin, eskiye nazaran çok daha fazla alanda ve yoğun bir şekilde kurulduğu söylenebilir. Laçiner⁴⁰ devlet toplum arasındaki ilişkilerin yoğun ve girift olma oranının, devlete olan bağlılıkla ve sadakatle doğru orantılı olduğunu ifade etmektedir. Laçiner'e göre, tarım toplumlarında devlete sadakat günümüzdeki kadar güçlü değildi. Çünkü o dönemde devlet - toplum arasında çok sınırlı bir ilişki vardı. Laçiner'e göre, yurttaş ile devlet arasındaki ilişkinin yoğunlaşması ve giriftleşmesi, yurttaşın devleti daha fazla benimsemesini ve sahiplenmesini sağlamaktadır. Bu sahiplenme de, söz konusu yurttaşların diğer kamusal konular gibi iç güvenliğin tesisinde de 'aktif' bir rol üstlenebilecekleri şeklinde yorumlanabilir.

Bu açıdan bakıldığında, iç (birey, toplum ve devlet) güvenliğin tesisinde sadece üniformal aktörlerin kullanılması yerine bütüncül yaklaşım sergilenmeli ve hem resmi ve sivil aktörler üzerinden hem de bizzat devlet - yurttaş arasındaki ilişkilerin yoğunluğu üzerinden iç güvenliğin tesisi sağlanmaya çalışılmalıdır. Terörle mücadele konusunda da benzer bir durumun olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın tezi de, teröre bulaşmış ve terörün dağıtılmasına gitmeye ikna edilmiş kişilerin daha ziyade, toplumla / devletle ilişkilerinin diğerlerine nazaran daha zayıf olduğu bölgelerde yaşayan insanlardan oluştuğudur. Diğer bir ifade ile eğer yurttaş ile toplum / devlet arasında, ekonomik, sosyal, kültürel ya da siyasal kanallar (bağlar) var ise ve bu iletişim kanalları güçlü ise o insanın teröre (suça) bulaşması ya da terör örgütünün dağıtılmasına gitmesi kolay olmamaktadır. Toplumla yurttaş arasında kurulacak bu yoğun ve

40 Doç. Dr. Sedat Laçiner, *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), 04 Mayıs 2010 tarihinde Ankara'da yapılan görüşme.*

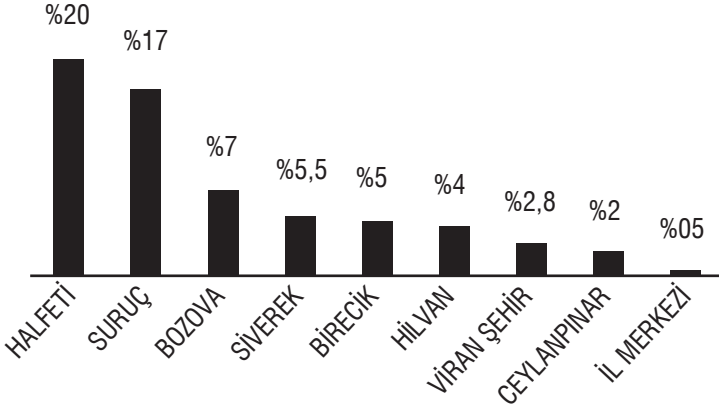
girift ilişkiler ağı sadece formel düzeyde kurulacak işçi işveren ilişkisinin yada seçmen olma kimliğinin ötesinde hizmet alımında da ortaya çıkan (telefon, elektrik, su, vergi gibi) ilişkilerle beraber, eğitim, ekonomi siyasal ve kültürel alanlardaki ilişki kanallarını da kapsamaktadır (Beren, 2011).

Karmaşık karşılıklı bağımlılık teorisi tersten okunduğunda ise, yani devletler / toplumlar arasında (resmi ya da gayri resmi) hiçbir kanalın (ilişkinin) bulunmaması durumunda, süreci kontrol edebilecek tek güç 'kuvvet kullanımı' olmakta ve bu da birey / toplum ile devleti karşı karşıya getireceğinden ve kimi hataları içinde barındırabileceğinden dolayı terörün söylem alanını genişletebilir. Bu durum da bireylerin teröre bulaşmalarını ya da terör örgütünün eleman kazanmasını kolaylaştırabilir.

4. Terör Örgütünün Dağ Kadrosuna Katılım Oranlarının Değerlendirilmesi

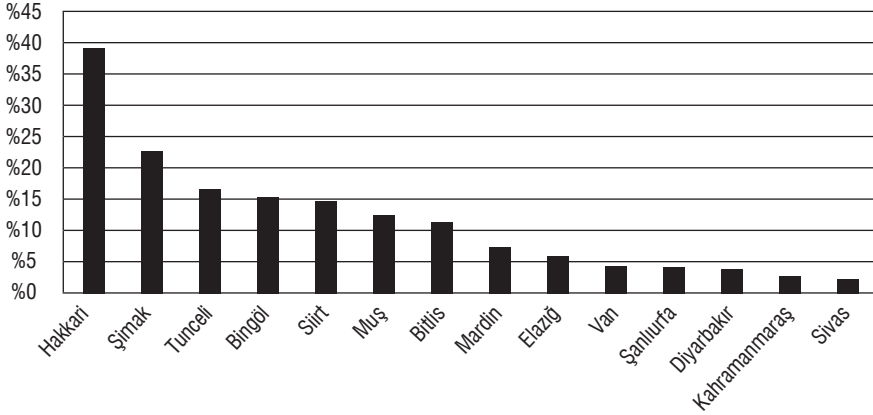
Çalışmanın savını test edecek veriler, PKK terör örgütünün kırsal alanda bulunan kamplarına (dağ kadrosuna) katılma sayılarının il, ilçe ve köylerdeki nüfus yoğunluğuna oranlanması üzerinden belirlenmiştir. Bu doğrultuda terör örgütünün dağ kadrosuna en çok katılım sağlayan 10 il ile Şanlıurfa ilinden terör örgütünün dağ kadrosuna katılan kişilerin yoğunluklu olarak köylerde mi, ilçe merkezinde mi, yoksa il merkezinde mi yaşadıkları sorgulanarak, bireylerin yaşam standartlarının (toplumla ve devletle kurdukları ilişki yoğunluklarının), terör örgütünün dağ kadrosuna katılmaları noktasında etkili olup olmadığı araştırılmıştır. Bu çalışmada köyde yaşayan bireylerin toplum ve devlet ile ilişkilerinin ilçe merkezinde ve il merkezinde yaşayanlara nazaran daha zayıf olduğu, il merkezinde yaşayan bireylerin ise bunun aksine daha çok ve yoğun olduğu varsayılmıştır. Bunun en temel deneni, kentleşmenin (şehir yaşamının) bireylerde sosyalleşme ve siyasallaşmayı arttırdığı ön kabulü ile birlikte üniversite, fabrika, alışveriş merkezi, hastane, sinema, spor merkezi gibi sosyal, kültürel ve siyasal aktörlerin şehir merkezlerinde ilçe merkezleri ve köylere nazaran daha çok olduğudur.

Bu bağlamda Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre (Ekim 2010) PKK Terör örgütünün dağ kadrosuna Şanlıurfa ilinden katılan toplam 581 kişiden sadece 29'u il merkezinden, 127'si ilçe merkezlerinden ve 425'i de köylerden gelmektedir. Bu veriler nüfus yoğunluğuna göre analiz edildiğinde ise terör örgütünün dağ kadrosuna gidenlerin %62'sinin köyden ve sadece % 6'sının il merkezinden olması, toplumla ve devletle ilişkilerin daha yoğun olarak yaşandığı ve yaşam standartlarının daha yüksek olduğu yerleşim yerlerindeki bireylerin teröre bulaşma oranının oldukça düşük olduğunu açıkça göstermektedir.



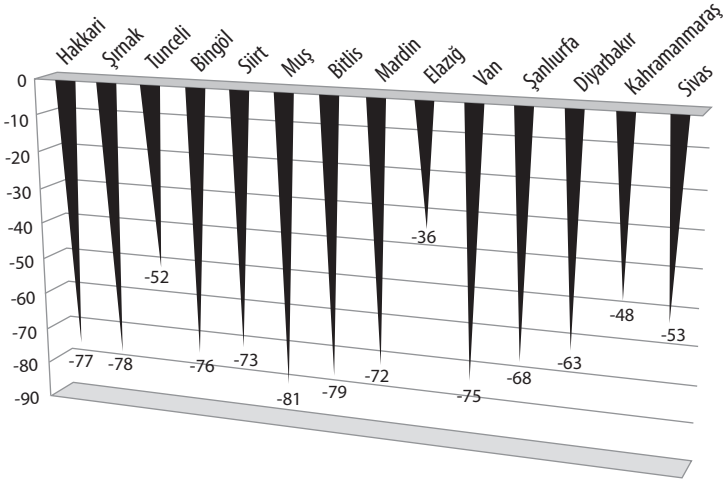
Şekil 1. Terör Örgütünün Dağ Kadrosuna Katılımların Şanlıurfa İl Merkezi ve İlçelerinin Nüfus Yüzdesine Göre Dağılımı

Türk, Kürt ve Arap vatandaşların yoğun olarak yaşadığı Şanlıurfa'da, terör örgütünün dağ kadrosuna katılan şahısların ilçelere göre dağılımı, Şekil 1'de görüldüğü gibidir. Bu şekilde il merkezi ve gelişmiş ilçelerde diğerlerine nazaran katılım oranlarının daha düşük olduğu görülse de çalışmanın etnik ayrılıkçı bir terör örgütü olan PKK terör örgütü özelinde sınırlandırılmış olmasından dolayı Kürt yurttaşların daha yoğunlukla yaşadığı ilçelerin Arap yurttaşların yoğun olarak yaşadıkları ilçelere göre oranlarının daha yüksek olduğu da dikkatleri çekmektedir.



Şekil 2. Terör Örgütünün Dağ Kadrosuna Katılımların İllerin Nüfus Yüzdesine Göre Dağılımı

Ayrıca bu çalışmada, terör örgütünün dağ kadrosuna katılan şahısların memleketleri de Şekil 2'te görüldüğü gibi kendi aralarında nüfus yüzdelere oranlanarak sıralanmıştır. Bu sıralamada da dikkat çeken hususlardan biri, listedeki şehirlerin gelişmişlik düzeylerinin Türkiye ortalamasının altında olmasıdır. Hatta listedeki şehirler de kendi aralarında incelendiğinde göreceli olarak gelişmiş olan şehirlerin diğerlerine nazaran listenin sonlarında olduğu görülmektedir.



Şekil 3. Terör Örgütü'nün Dağ Kadrosuna En Fazla Katılım Sağlayan 14 İlin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasındaki (81 il) Konumu

Terör örgütü'nün dağ kadrosuna en fazla katılan şahısların memleketlerinin, Şekil 3'te görüldüğü gibi Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 2003 yılında yayınlanan "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" başlıklı rapora göre 81 ili kapsayan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasına göre de listenin sonlarındaki illerden oluşması, insanların teröre bulaşmasının yaşam standartları ile doğru orantılı olduğu kanaatini vermektedir.

Sonuç

Güvenlik kavramının değişmesi ile birlikte güvenlik politika ve stratejilerinin değiştiği gibi terör olgusunun değişmesi ile de terörle mücadele strateji ve politikaları da değişmektedir. Ülkeler de zamanın değişmesi ile birlikte güvenlik stratejilerini ve terörle mücadele politikalarını revize etmekte ve değiştirmektedirler (Amerikan Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi, 2002-2006-2010). Terörle mücadele politikalarındaki bu dönüşüm incelendiğinde, dönüşümün sosyal, siyasal ve ekonomik alandaki gelişmelere paralel olduğu görülmektedir. Örneğin Türkiye'de, güvenlik hizmetlerinin demokratikleşmesinin, AB uyum sürecine denk gelmesi veya Türkiye'nin demokratikleşme süreci ile paralel olması rastlantı değildir.

Ayrıca terörle mücadele politikasındaki bu revizyon, şüpheliden değil delilden yola çıkarak sonuca ulaşmaya doğru, suçluya mücadeleden suçla mücadeleye doğru, amatör müdahaleden profesyonel metot ve tekniklere doğru, duygusal polislikten rasyonel polisliğe doğru, kısacası bilimsel polisliğe doğru bir süreci işaret etmektedir. Bu manada "teröristle mücadele" alanına sıkıştırılmış olan terörle mücadele konsepti, genişletilerek terörizmle mücadeleyi de ilgi sorumluluk alanına dahil etmiş ve sadece güvenlik güçlerine havale edilmiş bir terörle mücadeleden, toplumun tüm kurumlarının sürece ortak edildiği bir terörle mücadele konseptine doğru geçiş sağlanmıştır. Bunun sonucu olarak da terörle mücadele alanında,

kullanılan aktörlerden metot - taktiklere ve başarı kriterlerine kadar bir dizi zihinsel dönüşüm yaşanmıştır. Dolayısıyla terörle mücadele alanında başarı kriteri artık, yakalanan ve öldürülen terörist sayısı değil terörle tanışması muhtemel şahısların teröre bulaşmalarının engellenmesi ya da teröre bulaşmış şahısların ceza adalet mekanizması içerisinde cezalarını çektikten sonra topluma / sisteme tekrar entegre olmalarının sağlanmasıdır (USAK, 2007).

Bu çalışma da, suçu önleme stratejisi kapsamında terörle mücadele, daha doğrusu terörü önleme çalışmalarına bir örnek teşkil etmesi açısından, “insanların neden terörist olmadığı” sorusu üzerine odaklanılmıştır. Çünkü bu sorunun cevabı ile ancak terörü önleme stratejileri üretilebilir ve yaşama geçirilebilir.

Aynı etnik kimliğe sahip, aynı coğrafyada yaşayan ve benzer dünya görüşüne sahip insanların neden diğerleri gibi terörist olmadığına ilişkin temel parametrelerin belirlenebilmesi amacıyla, PKK terör örgütünün kırsal alanda bulunan kamplarına (dağ kadrosuna) katılma sayıları, il merkezi, ilçe ve köylerdeki nüfus yoğunluğuna göre oranlanmış ve terör örgütünün dağ kadrosuna katılan kişilerin yoğunluklu olarak köyde mi, ilçe merkezinde mi, yoksa kent merkezinde mi yaşadıkları bu çalışma çerçevesinde sorgulanmıştır.

Karmaşık karşılıklı bağımlılık teorisine göre de devletler, güvenliklerini sadece askeri kuvvetlerin kullanılmasıyla değil uluslararası politikada önem kazanan diğer konu ve aktörlerin de etkin kullanılmasıyla sağlamaktadır ve iki devlet arasında ne kadar fazla bağımlılık (kanal) var ise aradaki güven de o kadar sağlam olarak tesis edilmiş olur. Aynı şekilde de iç güvenliğin tesisinde de yurttaş ile toplum arasında veya yurttaş ile devlet arasında (eğitim, spor, kültür, siyasal, ekonomik, vs.) farklı iletişim kanalları var ise bu kanallar güçlü bir şekilde tesis edilmiş ise güvenlik güçlerine ve sert yasalara o kadar da gereksinim duyulmaz. Çünkü bu teoriye göre, güçlü iletişim kanallarının tesisi ile zaten insanların suça / teröre bulaşmaları büyük oranda engellenmiş olacaktır.

Araştırmada analiz edilen veriler de bu savı doğrulamaktadır; Terör örgütünün dağ kadrosuna gidenlerden Şanlıurfa’lı olanların sadece % 6’sının il merkezinden olması, buna karşın %62’sinin ise köylerden olması, toplumla ve devletle ilişkilerin ve sosyalleşmenin daha yoğun olarak yaşandığı, ve yaşam standartlarının daha yüksek olduğu yerleşim yerlerindeki bireylerin teröre bulaşma oranının oldukça düşük olduğuna işaret etmektedir. Aynı şekilde terör örgütünün dağ kadrosuna en fazla katılım sağlayan illerin, 81 ili kapsayan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasına göre sonlarda bulunması, eğitim kalitesinin artırılması, işsizlik sorununun çözülmesi ve yaşam standartlarının yükseltilmesi ile terörün eleman kazanma sürecinde önemli ölçüde zemin kaybedeceğini göstermektedir.

Dolayısı ile cezalandırma odaklı terör stratejileri yerine yaşatma odaklı terör stratejilerinin hayata geçirilmesi ile terör örgütünün kazanmayı hedeflediği halk kitlesinin devlet / toplum tarafından kazanılmış olacağından dolayı bireylerin suça teröre bulaşmaları minimize edilebilir.

Kaynakça

- Alkan, N., (2009), "Türkiye'nin Terörle Mücadele Deneyimi", İhsan Bal ve Süleyman Özeren, (Ed.), *Uzakdoğudan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, Ankara: USAK Yayınları.
- Bal, İ. (2004), "Küresel Terörle Mücadelede Türkiye –AB Eksenli Güvenlik Politikaları: Yeni bir alternatif olabilir mi?", Sedat Laçiner, Mehmet Özcan ve İhsan BAL, (Ed.), *Avrupalı Türkiye*, İstanbul: USAK ve Hayat yayınları.
- Bal, İ. ve Laçiner, S. (2004), "Küresel Terörle Mücadelede ABD Güvenlik Politikalarının Türkiye'nin İç Güvenliğine Yansımaları", İdris Bal, (Ed.), 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Bal, İ., (2006), *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri*, Ankara: USAK Yayınları.
- Baldwin, D. A., (1997), "The Concept of Security", *Review of International Studies*, Vol.23, No.01, pp.5-26.
- Başeren, S. (2006), "Kavramsal Özellikleri ile Terörizm", *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Ankara: Genel Kurmay Başkanlığı.
- Beren, F., (2011), *İçgüvenlik İstihbaratı*, Ankara: Alfa Yayınları.
- Brauch, H. G., (2008), "Conceptual Quartet: Security and its Linkages with Peace, Development and Environment", Hans Günter Brauch, (Ed.), *Globalization and Environmental Challenges Reconceptualizing Security in the 21st Century*, Berlin - Heilderberg: Springer-Verlag.
- Cerrah, İ. (2010), "Toplumsal Değişme Bağlamında Güvenlik Hizmetlerinin Evrimi", yayınlanmamış makale.
- Çitlioğlu, E., (2010), "Küresel Güvenlik", Konferans Notu, <http://busam.bahcesehir.edu.tr/konferansdosya/kureselguvenlik.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.03.2010).
- Devlet Planlama Teşkilatı (2003), *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, Yayın No: DPT 2671, <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/seg/iller2003.html>, (Erişim Tarihi: 14.10.2010).
- Hudson, R. A. (1999), "The Sociology And Psychology of Terrorism: who becomes a terrorist and why?", Washington: Library of Congres.
- Kopel, D. B. and Olson, Joseph (1996), "Preventing a Reign of Terror: Civil liberties implications of terrorism legislation", *Oklahoma City Law Review*, Vol. 21, No. 2.
- Laqueur, W. (1999), *The New Terrorism*, Oxford: Oxford University Pres.
- Oxford Ansiklopedik Sözlük (1990), C. 4, İstanbul: Sabah.
- Polat, A. ve Gül, S. K., (2010), *Suçun Ölçümü*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Şimşek, Y. (2009), "İspanya'nın Terörle Mücadelesinde ETA Örneği", İhsan Bal ve Süleyman Özeren, (Ed.), *Uzakdoğudan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, Ankara: USAK Yayınları.
- Tavares, J. (2004), "The open society assesses its enemies:shocks, disasters and terrorist attacks", *Journal of Monetary Economics*, Vol. 51, pp. 1039–1070.
- UNDP, (1994), *Human Development Report*, <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1994/chapters/>, (Erişim Tarihi: 07.01.2010).



USAK, (2007), Terörle Mücadele Raporu, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK).

USAK, (2008), PKK Terör Örgütü ile Etkin Mücadelede Analiz, Risk, Fırsat ve Öneriler Raporu, <http://www.usak.org.tr//dosyalar/rapor/LbGgUKbAUezb7QhxHn3m6PTmImviRj.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.05.2010).

Wilkinson, P. (1986), Terrorism and the Liberal State, London: Macmillan.

Wolfers, A., (1952), «'National Security' as an Ambiguous Symbol», Political Science Quarterly, Vol.67, No.4, pp.481-502.
